

NAUCZYCIELE WYCHOWANIA FIZYCZNEGO O EDUKACJI FIZYCZNEJ DZIEWCZĄT**PHYSICAL EDUCATION TEACHERS ABOUT PHYSICAL EDUCATION OF FEMALE PUPILS**

Rozprawy Społeczne, nr 1 (IX), 2015

Barbara Bergier¹, Agata Flisiak², Magdalena Flisiak¹Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej²Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Bergier B., Flisiak A., Flisiak M. (2015), *Nauczyciele wychowania fizycznego o edukacji fizycznej dziewcząt*. Rozprawy Społeczne, 1 (IX), s. 50-56

Streszczenie: Celem pracy było poznanie opinii nauczycieli wychowania fizycznego na temat realizacji procesu edukacji fizycznej dziewcząt oraz wprowadzonych reform programowych (1999, 2009). W badaniach uczestniczyło 51 nauczycieli białskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu. Większość nauczycieli systematycznie przygotowywała się do lekcji i motywowała uczennice do ich współtworzenia. Realizację działu „Rytm-Muzyka-Taniec” najczęściej deklarowali nauczyciele szkół gimnazjalnych. Niechęć do ich prowadzenia wynikała z niedostatecznej wiedzy i braku umiejętności niektórych nauczycieli. Większość nauczycieli preferowała pracę zgodnie z założeniami reformy z 1999 roku. Pozytywnie odnieśli się też do zmian z 2009 roku, dotyczących podziału treści programowych na obligatoryjne oraz do wyboru.

Słowa kluczowe: edukacja fizyczna dziewcząt, nauczyciele wychowania fizycznego

Summary: The aim of this study was to investigate the views of teachers of physical education on the realization of the process of physical education for girls and the program of reforms (1999, 2009). The study involved 51 teachers from the Białskie primary schools, secondary and post-secondary schools. Diagnostic survey method was used while the applied research tool was a questionnaire. Most teachers systematically prepare for lessons and motivate pupils to co-create them. Implementation of the department “Rhythm-Music-Dance” was frequently declared by junior high school teachers. Reluctance to their conduct resulted from insufficient knowledge and lack of skills of some teachers. Most teachers prefer to work in line with the reform of 1999. Teachers also reacted positively to the changes in 2009, on the division of content into the obligatory and optional ones.

Keywords: girls' physical education, physical education teachers

Wstęp

Szkolne wychowanie fizyczne to przedmiot nauczania, który w najbardziej efektywny sposób kształtuje w młodym pokoleniu postawę całościowej dbałości o ciało i zdrowie (Grabowski 1997, Osiński 2011, Maszczak 2007, Frołowicz 2010, Kosiba, Szalewski 2010). Na stosunek dziewcząt do kultury fizycznej wywiera wpływ wiele czynników, takich jak przyjazna, miła atmosfera dająca poczucie radości i zadowolenia, stwarzająca możliwość aktywnego wypoczynku i rozwoju zainteresowań sportowo-rekreacyjnych, relacje w grupie rówieśniczej, rywalizacja na różnych płaszczyznach (również sportowej), stosunek emocjonalny, relacje nauczyciel-uczeń, warunki bazowo-sprzętowe, system oceniania (Szeklicki, Biernacki 2000, Pławińska 2004, Lech 1998, Bergier i in. 2012). Wprowadzenie w ramach reformy programowej (2009r.) zajęć do wyboru powinno przede wszystkim mo-

tywować uczniów do ćwiczeń, rozbudzać potrzebę aktywności, kształtować niezbędne umiejętności oraz wskazywać jak się usprawniać, żyć zdrowo i jak uczestniczyć w kulturze fizycznej przez całe dorosłe życie (Tumiłowicz-Lesiuk, Napierała 2013). Według Zuchory żadne reformy i zmiany w programach szkolnych nie zabarwią szarej rzeczywistości szkolnej, dopóki nie zmieni się główny realizator lekcji. To nauczyciel poprzez nabyte kompetencje kreuje nową rzeczywistość edukacyjną (Zuchora 2009). O wpływie czynności nauczyciela na kształtowanie osobowości dorastających dziewcząt poprzez wprowadzanie elementów tańca w lekcjach wychowania fizycznego pisał Sajda (2001). Udo- wodnił, że taniec to doskonała forma aktywności ruchowej będąca zarówno integralnym elementem lekcji wychowania fizycznego, jak i lubianą propozycją spędzania czasu wolnego. Uczennice przyznały, że lekcje tańca dzięki dynamice oraz przyjemnej atmosferze pobudzały i rozluźniały całe ciało. Pozwalały też wykazać się dziewczętom samodzielnością i kreatywnością oraz czerpać radość i satysfakcję z zajęć. Taniec to również możliwość doznań estetycznych. Urok tańca polega na tym, że stwarza on niewyczerpane możliwości różnorodnych spo-

Adres do korespondencji: Barbara Bergier, Państwowa Szkoła Wyższa im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, tel.: 83 344 69 15, e-mail: b.bergier@dydaktyka.pswbp.pl

sobów poruszania się, które mogą zaspokoić oczekiwania wszystkich (Siwka i in. 2013). To również doskonała rozrywka wprowadzająca dobry nastrój, pozwalająca odreagować stresy i zapomnieć o problemach. To sposób wyrażania uczuć i emocji dający poczucie swobody i wolności, podwyższający samoocenę i uzewnętrzniający duszę człowieka (Bergier, Kapusta 2010).

Celem prezentowanej pracy było poznanie opinii nauczycieli wychowania fizycznego pracujących z dziewczętami bialskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na temat realizowanego przez nich procesu edukacji fizycznej dziewcząt. Zwrócono też uwagę na stosunek nauczycieli do wprowadzonych reform programowych (1999,2009) i ich realizacji. Problemy szczególnie dotyczyły:

1. Realizacji procesu edukacji fizycznej dziewcząt w tym: stosunku do wykonywanego zawodu, przygotowania lekcji, stylów prowadzenia zajęć, zachęcania uczniów do współtworzenia lekcji, realizacji działu „Rytm-Muzyka-Taniec”, korzystania z koleżeńkiej pomocy innych nauczycieli w prowadzeniu lekcji, wykorzystywanych metod, form, środków i elementów nowatorskich, korzyści wynikających ze świadomego i aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej oraz kryteriów oceny z wychowania fizycznego.
2. Stanowiska nauczycieli wobec przemian w szkolnym wychowaniu fizycznym w zakresie najbardziej atrakcyjnych rozwiązań wynikających z reform edukacyjnych, przygotowywania programów autorskich, realizacji ścieżek edukacyjnych i nowej podstawy programowej z wychowania fizycznego (2009r.)

Materiał i metoda

Badania przeprowadzono wśród 51 nauczycieli wychowania fizycznego pracujących z dziewczętami w bialskich szkołach podstawowych (SP) (n=15), gimnazjalnych (G) (n=15) i ponadgimnazjalnych (PG) (n=21), w tym 31 kobiet (60,8%) i 20 mężczyzn (39,2%). Wśród badanych było 6 (11,8%) nauczycieli kontraktowych, 12 (23,5%) mianowanych i 33 (64,7%) dyplomowanych. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i technikę wywiadu.

Wyniki badań

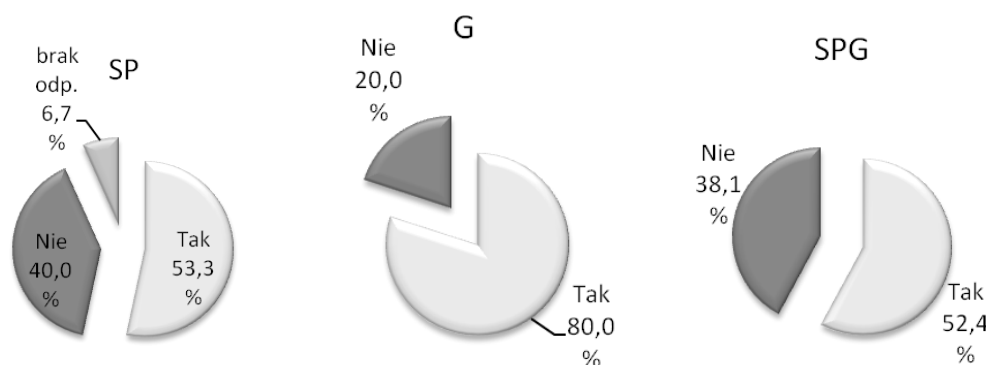
Realizacja procesu edukacji fizycznej dziewcząt

Analiza zgromadzonego materiału wykazała, że 100% respondentów lubi swoją pracę. Określając osobisty stosunek do pełnionego zawodu przyznali, że jest on dla nich przede wszystkim źródłem utrzymania (SP 26,7%, G 30,0%, SPG 29,0%) i codziennym obowiązkiem (SP 24,7%, G 24,0%, SPG 26,2%). Dla nieco mniejszej grupy to praca rozwijająca pasję (SP 24,7%, G 23,3%, SPG 19,5%) i umożliwiająca samorealizację (SP 24,0%, G 22,7%, SPG 25,2%).

Większość nauczycieli stwierdziła, że systematycznie przygotowuje się do prowadzonych lekcji wychowania fizycznego mimo, że nie zawsze jest to szczególnie rozpisanie scenariusza zajęć a zdarzyło im się również prowadzić lekcje spontanicznie. Wśród nauczycieli z większym stażem pracy, przygotowanie lekcji często miało charakter ułożonego schematu myślowego. Brak przygotowania do lekcji wynikał m.in. z nieoczekiwanych sytuacji np. związanych z warunkami atmosferycznymi lub bazowymi szkoły, organizacji imprez lub uroczystości szkolnych, chęci odpowiedzi na oczekiwania i prośby dziewcząt, walki z monotonią, bądź z rodzających się w głowie nowych pomysłów.

Niemal wszyscy nauczyciele stwierdzili, że najczęściej wykorzystują mieszany styl prowadzenia lekcji (SP 93,3%, G 100,0%, SPG 85,7%) (demokratyczny, autokratyczny, liberalny), w zależności od zaistniałej sytuacji dydaktyczno-wychowawczej. Potwierdzili też swoją aktywność w motywowaniu uczniów do współtworzenia lekcji wychowania fizycznego. Tylko niewielki odsetek badanych (G 6,7%) sceptycznie odniósł się do tego pomysłu, argumentując swoje zachowanie brakiem zaufania do kompetencji i umiejętności uczniów. Pojedyncze osoby proponowały uczennicom napisanie referatu, przeprowadzenie rozgrzewki lub podjęcie próby prowadzenia zajęć tanecznych.

Postawy nauczycieli dotyczące realizacji w lekcjach wychowania fizycznego działu „Rytm-Muzyka-Taniec” oraz stosunek uczniów do zajęć muzyczno-ruchowych (w opinii badanych nauczycieli), w zależności od etapu kształcenia były zróżnicowane (Ryc. 1).

Rycina 1. Chęć realizacji zajęć tanecznych i ćwiczeń muzyczno-ruchowych przez nauczycieli

Większość nauczycieli wychowania fizycznego deklaruowała chęć prowadzenia zajęć tanecznych i ćwiczeń muzyczno-ruchowych (SP 53,3%, G 80,0%, SPG 52,4%). Nauczyciele, którzy udzielili negatywnej odpowiedzi, argumentowali ją najczęściej brakiem zainteresowania i motywacji dzieci do uczestnictwa w tego typu aktywności. Niektórzy stwierdzili, że prowadzą w większości grupy męskie i brak im dostatecznych umiejętności.

Realizując dział „Rytm-Muzyka-Taniec” nauczyciele wychowania fizycznego oferowali uczniom różnorodne formy ruchu przy muzyce. W gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych najczęściej osób prowadziło aerobic (G 86,7%, SPG 81,0%) i ćwiczenia gimnastyczno-taneczne (G 80,0%, SPG 66,7%), mniej tańce towarzyskie (G 60,0%, SPG 47,6%), ćwiczenia wyrabiające poczucie rytmu, metrum, tempa i dynamiki (G 60,0%, SPG 38,1%) oraz tańce nowoczesne (G 33,3%, SPG 28,6%). W szkołach podstawowych najczęściej osób kształtowało poczucie rytmu, metrum, tempa, dynamiki (SP 40,0%), nieco mniej prowadziło aerobic (SP 33,3%), a co czwarty nauczyciel realizował tańce ludowe (SP 26,7%), zabawy rytmiczne (SP 26,7%), oraz ćwiczenia gimnastyczno-taneczne (SP 26,7%).

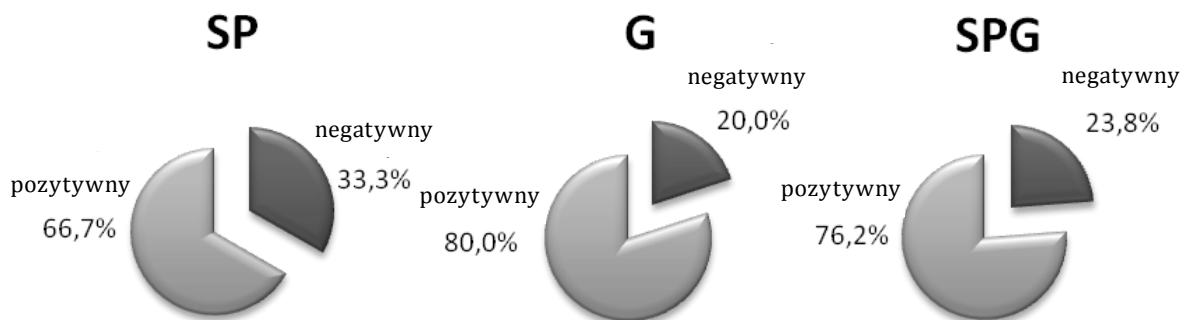
Pedagodzy ze szkół podstawowych i gimnazjów, elementy działu „Rytm-Muzyka-Taniec” wprowadzali najczęściej we wstępnej części zajęć (SP 60,0%, G 80,0%). W szkołach ponadgimnazjalnych 61,9% nauczycieli na realizację lekcji o tematyce muzyczno-ruchowej przeznaczało całą jednostkę lekcyjną, 57,1% często wykorzystywało ją w części głównej a 52,4% w części wstępnej.

Zajęcia ruchowe przy muzyce, na różnych etapach kształcenia realizowano z różną częstotliwością. W szkołach gimnazjalnych, aż 40,0% nauczycieli zadeklarowało prowadzenie ćwiczeń przy muzyce raz na dwa tygodnie, 26,7% kilka razy w semestrze, zaś 13,3% nawet raz w tygodniu. W szkołach podstawowych 26,7% nauczycieli prowadziło tego typu zajęcia raz w miesiącu oraz kilka razy w semestrze, zaś 6,7% kilka razy w roku. W szkołach ponadgimnazjalnych 23,8% nauczycieli stwierdziło, że prowadzi kilka lekcji muzyczno-ruchowych w ciągu semestru, 19,0% w ciągu roku. Raz w miesiącu i raz w tygodniu prowadzi je po 14,3% wuefistów a raz na dwa tygodnie 9,5%. Połowa na-

uczycieli szkół podstawowych i ponadgimnazjalnych (SP 53,3%, SPG 52,4%) oraz 80,0% nauczycieli szkół gimnazjalnych pozytywnie odniosło się do lekcji muzyczno-ruchowych, pozostali stwierdzili, że raczej niechętnie podejmują się prowadzenia tego rodzaju zajęć.

Mimo, że sami nauczyciele niechętnie podejmowali się realizacji zajęć ruchowych przy muzyce, to aktywność i zainteresowanie nimi uczniów ocenili stosunkowo wysoko (Ryc. 2).

Większość nauczycieli, realizując proces wychowania fizycznego korzysta z koleżeńskiej pomocy innych nauczycieli w przeprowadzaniu lekcji. Zabiegają o to zarówno wuefici uczący w szkołach ponadgimnazjalnych (85,7%) jak też nauczyciele szkół podstawowych (80,0%) i gimnazjalnych (73,3%). Badani ze szkół podstawowych najchętniej korzystali z pomocy koleżeńskiej w realizacji zajęć z gier zespołowych. Głównym problemem mężczyzn uczących wychowania fizycznego na wszystkich szczeblach kształcenia były formy muzyczno-ruchowe oraz w mniejszym stopniu gimnastyka. W odróżnieniu od szkół podstawowych etap gimnazjalny zdominował problem tańców oraz innych form muzyczno-ruchowych. Wśród innych dyscyplin nauczyciele wymieniali, m.in.: gimnastykę, piłkę nożną, zajęcia rekreacyjne. Nauczyciele, którzy zaprzeczyli korzystaniu z jakichkolwiek form pomocy, w większości twierdzili, że nabyte przez nich umiejętności i doświadczenia były wystarczające, aby samodzielnie poprowadzić zajęcia lekcyjne a dodatkowo w szkołach ponadgimnazjalnych wprowadzili: nordic walking, zajęcia na ścianie wspinaczkowej i pływalni, a także w ramach umowy nauczycieli, lekcje koleżeńskie oparte na połączeniu tematyki dwóch przedmiotów (na przykład matematyki i wychowania fizycznego). Wśród zalet wynikających z korzystania z pomocy koleżeńskiej, nauczyciele ze wszystkich szkół wskazywali zwłaszcza na: rady, wskazówki, konsultacje ustne, wymianę doświadczeń, podglądanie ćwiczeń w lekcjach prowadzonych przez innych nauczycieli, wzajemne zwracanie sobie uwagi na popełniane błędy, koleżeńskie zastępstwa, lekcje pokazowe dla kolegów, wspólne prowadzenie zajęć lub nawet wymianę klas, na przykład w przypadku konieczności poprowadzenia lekcji tańca. Większość responden-

Rycina 2. Stosunek uczennic do uczestnictwa w zajęciach tanecznych i ćwiczeniach muzyczno-ruchowych w opinii nauczycieli

tów nie zdecydowała się zaprosić na zajęcia osób z zewnątrz (SP 73,3%, G 66,7%, SPG 66,7%). Badani uzasadniali ten fakt brakiem potrzeby podejmowania takich działań.

Do realizacji tematów lekcji nauczyciele wykorzystywali głównie metody odtwórcze, rzadziej twórcze i usamodzielniające uczniów, choć deklarowali także korzystanie z nowatorstwa pedagogicznego, wyrażanego głównie poprzez zastosowanie w lekcji nietuzinkowych form organizacyjnych, ciekawych łączy dyscyplin (na przykład lekcja piłki siatkowej przy muzyce), niestandardowych metod pracy, czy nie zawsze ogólnodostępnych środków dydaktycznych takich jak: drabinki koordynacyjne, sprzęt audiowizualny (głównie odtwarzacz CD wraz z płytami, telewizor lub DVD z płytami tematycznymi, czasami także kamera lub niekonwencjonalny sprzęt ćwiczebny). Wśród metod najczęściej wymienianych przez nauczycieli szkół podstawowych były: metoda zabawowa-klasyczna, pokaz i objaśnienie, metoda naśladowcza-ściśła oraz zadaniowa-ściśła, rzadziej metody twórcze i problemowe. Nauczanie na drugim szczeblu kształcenia poza wcześniej wymienionymi metodami zabawowymi, opierało się głównie na metodach ściśłych oraz w zależności od złożoności treści tematycznych metodach syntetycznych, bądź analitycznych. Na etapie gimnazjalnym wuefisci częściej doceniali zalety metod twórczych, chociaż i tak znaczna ich część przedkładała metody odtwórcze nad rozwiązania usamodzielniające i nowatorskie. Poza tym nauczyciele wskazali dotychczas niewymieniane metody: bezpośredniej celowości ruchu i programowanego uczenia się. Również na tym etapie wykorzystywano elementy nowatorstwa. Podejmowane działania dotyczyły zwłaszcza środków dydaktycznych. Wśród zrealizowanych pomysłów wyszczególniono: stosowanie nowych rozwiązań metodycznych w nauczaniu ćwiczeń, wykorzystywanie w lekcjach niestandardowego sprzętu sportowego (na przykład rolki, łyżwy), odrzucenie schematycznych form organizacyjnych, organizacja wyjść na imprezy i widowiska sportowe oraz stosowanie w lekcjach sprzętu multimedialnego, wzbogaconego o laptop i odrębną, w pełni wyposażoną salę multimedialną (tablice, zasób płyt CD oraz płyt tematycznych, dotyczących między innymi tańca, historii sportu oraz poszczególnych dyscyplin). Na szczeblu ponadgimnazjalnym, zauważono większy spadek zainteresowania metodami twórczymi oraz mniejszy stopień wykorzystania nowatorstwa w lekcji. Nauczyciele nie kryli przywiązania do odtwórczych i raczej „klasycznych” metod, form oraz środków” stosowanych w trakcie zajęć. Twórczy charakter zadań przemycano zwłaszcza w tematach dotyczących tańca. Również wykorzystanie sprzętu multimedialnego występowało sporadycznie w lekcjach prowadzonych przez wuefistów szkół ponadgimnazjalnych. Na pytanie dotyczące częstości stosowania w lekcji środków multimedialnych, pomysłów twórczego angażowania uczniów w przebieg zajęć, bądź czer-

pania z nowatorstwa pedagogicznego, większość badanych odpowiadała: „czasami”. W odniesieniu do środków dydaktycznych wymieniono tylko te, które służą do przekazu informacji. Stosowanie metod, form i środków dydaktycznych uzależniali nauczyciele od tematu lekcji, dyscypliny, klasy oraz warunków bazowo-lokalowych szkoły. Przyznali też, że najczęściej występujące w jednostce ćwiczenia grupowe, podczas nauczania poszczególnych treści lekcji z reguły ustępowały miejsca formom indywidualnym. Według nauczycieli najważniejsze treści dydaktyczno-wychowawcze, w które powinni zostać wyposażeni uczniowie w trakcie lekcji wychowania fizycznego to troska o ciało i zdrowie, rozwój sprawności fizycznej uczniów oraz odkrycie i poznanie możliwości swojego ciała.

W kwestii oceny uczniów z wychowania fizycznego nauczyciele jednogłośnie stwierdzili, że punktem wyjściowym do oceny z przedmiotu powinna być postawa ucznia, jego zaangażowanie oraz ocena poczynionych przez niego postępów (SP 47,8, G 48,9%, SPG 50,0%). Drugi składnik oceny to umiejętności ucznia (SP 31,1%, G 31,1%, SPG 29,0%) a trzeci - ocena sprawności fizycznej, która na każdym z etapów uzyskała wynik w granicach 20-21%.

Stanowiska nauczycieli wobec przemian w szkolnym wychowaniu fizycznym

Odnosząc się do możliwości, jakie stworzyła nauczycielom wprowadzona w 1999 roku reforma edukacji w zakresie programowania pracy, należy stwierdzić, że większość badanych w pełni je wykorzystywała. Liczna grupa przyznała, że w pracy dydaktyczno-wychowawczej uwzględniała przede wszystkim programy autorskie (przedmiotowe do wychowania fizycznego, bądź ukierunkowane pod kątem konkretnych dyscyplin), przeznaczone zarówno do lekcji, jak i zajęć pozalekcyjnych. Stworzone przez nauczycieli programy dotyczyły głównie gier zespołowych, w tym: piłki nożnej, piłki siatkowej, piłki ręcznej i koszykówki, bądź ukierunkowanej na gry zespołowe tematyki teoretycznej (dotyczącej zdrowego trybu życia). Poza wymienionymi, opracowano również programy do lekkoatletyki, tenisa stołowego, tańców, sportu i rekreacji, program wychowawczy, programy dostosowane do założeń nowej reformy, bądź dla poszczególnych kierunków kształcenia, na przykład program wychowania fizycznego do technik uzupełniających czy dwuletniego szkolenia zawodowego. Nauczyciele wychowania fizycznego z badanych placówek najczęściej bazowali na jednym, wspólnie skonstruowanym przedmiotowym programie nauczania. Powstałe programy dostosowywano do potrzeb i warunków bazowych konkretnej szkoły oraz poddawano systematycznej aktualizacji.

Niemal wszyscy nauczyciele (96,1%) za najbardziej trafne rozwiązanie wynikające z reform uznali możliwość wyboru (opracowania) programu (Tab. 1). Większość przychyliła się również do pro-

pozycji czterech, do pięciu godzin wychowania fizycznego tygodniowo (62,7%) oraz realizacji części zajęć w szkole i możliwości kumulowania jednostek lekcyjnych (58,8%). Niemal połowa badanych opowiedziała się za wdrażaniem do samooceny i samokontroli rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej (49,0%) oraz realizacji treści ścieżek edukacyjnych (47,0%).

Większość badanych realizowała ścieżki edukacyjne. W zależności od szczebla kształcenia oraz programu nauczania uwzględniającego obowiązkową realizację wiedzy z zakresu poszczególnych ścieżek edukacyjnych, działania te były zaplanowane i przemyślane a czasami przybierały formę przypadkową. Na każdym z badanych etapów realizowano treści ścieżki prozdrowotnej. W ramach

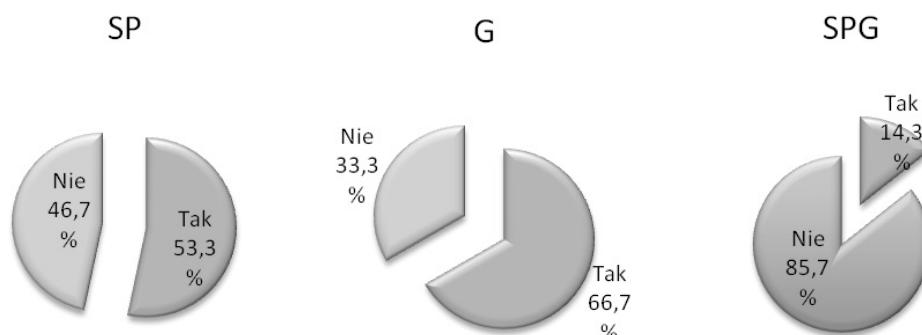
ścieżki regionalnej – dziedzictwa kulturowego, przygotowywano taneczny repertuar apeli szkolnych (głównie z zakresu tańców ludowych i narodowych). Poprzez odpowiedni dobór tematyki apelów szkolnych nawiązywano jednocześnie do założeń wychowania patriotycznego i obywatelskiego. W mniejszym zakresie realizowano ścieżkę ekologiczną i wychowanie do życia w rodzinie

Opinie nauczycieli dotyczące realizacji podstawy programowej z 2009 roku były podzielone (Ryc. 3).

Większość badanych z etapu podstawowego oraz gimnazjalnego potwierdziła, że pracuje już z programem uwzględniającym założenia nowej podstawy programowej (SP 53,3%, G 66,7%). Negatywnej odpowiedzi udzieliła niespełna połowa wuefistów ze szkół podstawowych (SP 46,7%), co trzeci badany

Tabela 1. Najbardziej atrakcyjne rozwiązania wynikające z reform edukacyjnych w opinii nauczycieli

ROZWIĄZANIA PROGRAMOWE	SP		G		SPG		OGÓŁEM	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Od czterech do pięciu godzin wychowania fizycznego tygodniowo	13	86,7	8	53,3	11	52,4	32	62,7
Realizacji części godzin według programu (w szkole) natomiast pozostałych współorganizowanych z uczniami (możliwość kumulowania tych jednostek)	5	33,3	8	53,3	17	81,0	30	58,8
Realizacji wychowania fizycznego we wszystkie dni tygodnia włącznie z sobotą	4	26,7	0	0,0	4	19,0	8	15,7
Zapewnianego przez szkołę „bonu (karnetu) sportowego” umożliwiającego korzystanie z oferty klubów sportowych	5	33,3	5	33,3	8	38,1	18	35,3
Własnej propozycji, jakiej?	1	6,7	2	13,3	2	9,5	5	9,8
Realizacji ścieżek edukacyjnych	6	40,0	8	53,3	10	47,6	24	47,0
Wyboru przez nauczyciela programu wychowania fizycznego przeznaczonego do realizacji, po uprzednim uwzględnieniu potrzeb i zainteresowań uczniów	14	93,3	14	93,3	21	100,0	49	96,1
Samooceny i samokontroli rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej.	7	46,7	7	46,7	11	52,4	25	49,0
Nauki zgodnie z profilami określonymi przez reformę: sportowy, rekreacyjny, taneczny, turystyczny, moduł zdrowotny	5	33,3	10	66,7	4	19,0	19	37,2

Rycina 3. Realizacja podstawy programowej z wychowania fizycznego z 2009 roku

(33,3%) z etapu gimnazjalnego oraz 85,7% nauczycieli ze szkół ponadgimnazjalnych. Realizowali oni założenia programowe reformy z 1999 roku. Jedynie 14,3% nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych w pracy z młodzieżą uwzględniło wytyczne nowej podstawy programowej. Respondenci, którzy udzielili negatywnej odpowiedzi, najczęściej motywowali swój wybór brakiem przyjęcia założeń nowej reformy przez dyrekcję szkoły, wynikającym z możliwości wyboru realizacji podstawy programowej lub trudnościami organizacyjnymi (np. dojeżdżający uczniowie). Nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych nie ukrywali preferencji oraz przyzwyczajenia do podstawy programowej z 1999 roku.

Respondenci ze wszystkich szczebli kształcenia przyznali, że w szkołach odbywały się zajęcia sportowe prowadzone poza systemem klasowo-lekcyjnym. Najczęściej jednostki te przybierały formę nieodpłatnych zajęć prowadzonych w ramach Szkolnego Klubu Sportowego, wynikających z Karty Nauczyciela tak zwanych godzin karcianych (częściowo posiadających formę zajęć wyrównawczych dla słabszych uczniów), bądź „charytatywnego” poświęcenia czasu wolnego nauczyciela, zwłaszcza w okresie zawodów i rozgrywek reprezentacji szkolnych. W ofercie proponowanych przez placówki dyscyplin, prym wiodły typowe dla szkolnego wychowania fizycznego sporty, jak: prowadzone z uwzględnieniem kalendarza imprez sportowych gry zespołowe (piłka ręczna, piłka siatkowa, piłka nożna, koszykówka), lekkoatletyka (zwłaszcza w sezonie i okresie przedstartowym), tenis stołowy, wybierane głównie przez dziewczęta różne formy taneczne (na przykład rytmika, cheerleaders) i aerobic, zajęcia rekreacyjno-sportowe, w nielicznych przypadkach gimnastyka, występująca głównie na etapie podstawowym, pływanie – szczególnie w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, siłownia, wyjazdy na mecze lub imprezy sportowe, z jednoczesnym współuczestnictwem oraz nauką kibicowania. W nielicznych przypadkach wprowadzano mniej powszechne rozwiązania, jak: wyjścia do kina, obozy sportowe, sporty zimowe, na przykład narciarstwo, dyscypliny letnie, jak kajakarstwo, kolarstwo, żeglarstwo i inne. Na etapie szkoły podstawowej dodatkowo prowadzono profilaktykę otyłości.

Podsumowanie

Mimo różnorodności środowiska badawczego wynikającej z pracy na różnych szczeblach kształcenia oraz niejednorodnych profili szkół, opinie badanych nauczycieli na temat edukacji fizycznej dziewcząt były zbliżone. Oczywiście w odniesieniu do konkretnych bloków tematycznych widoczne były różnice zdań, jednak w większości przypadków nauczyciele nie wykazywali skrajnie różnych punktów widzenia.

Badania wykazały, że nauczyciele wychowania fizycznego w niedostatecznym stopniu dostosowy-

wali realizowane treści nauczania do aktualnych potrzeb dziewcząt, wynikających z ich rozwoju psychofizycznego i zainteresowań. Świadczą o tym postawy wuefistów wobec realizacji działu programowego „Rytm-Muzyka-Taniec” (zwłaszcza w odniesieniu do częstości prowadzenia tego typu zajęć oraz osobistego stosunku badanych do realizacji tematów z tego działu). Białscy nauczyciele nie zawsze też wychodzili naprzeciw oczekiwaniom uczennic, pozwalając by stawały się one współtwórczyniami lekcji wychowania fizycznego. Istotna w działaniach motywacyjnych kreatywna postawa nauczycieli szukających ciągle nowych rozwiązań rzadko miała swoje odbicie w wypowiedziach dotyczących doboru metod, form oraz środków dydaktycznych wykorzystywanych w procesie edukacji fizycznej z dziewczętami. Przeprowadzone badania pozwoliły też poznać opinie białskich nauczycieli wychowania fizycznego na temat zmian dokonujących się w systemie oświaty, jak też ich opinie na temat postrzegania lekcji wychowania fizycznego przez dziewczęta.

Wnioski

1. Wszyscy nauczyciele wychowania fizycznego pracujący z dziewczętami z białskich szkół zadeklarowali, że lubią swoją pracę, jednak dla znacznej większości pozostawała ona głównie źródłem utrzymania i codziennym obowiązkiem.
2. Większość nauczycieli systematycznie przygotowywała się do zajęć, choć nie zawsze było to pisemne rozpisanie scenariusza lekcji. Zdarzało im się również spontaniczne prowadzenie lekcji.
3. Najczęściej nauczyciele wykorzystują mieszany styl prowadzenia lekcji - w zależności od sytuacji dydaktyczno-wychowawczej. Potwierdzili też swoją aktywność w motywowaniu uczennic do współtworzenia lekcji wychowania fizycznego.
4. Realizację zajęć z działu programowego „Rytm-Muzyka-Taniec” najczęściej deklarowali nauczyciele szkół gimnazjalnych, rzadziej ponadgimnazjalnych i podstawowych. Niechęć do prowadzenia tego typu zajęć wynikała głównie z niedostatecznej wiedzy i braku kwalifikacji niektórych nauczycieli oraz jak sami stwierdzili, z braku zainteresowań i otwartości uczniów. W ramach zajęć ruchowych przy muzyce najczęściej realizowano ćwiczenia kształtujące poczucie rytmu, metrum, tempa, dynamiki, aerobic, tańce narodowe oraz formy tańca nowoczesnego.
5. Mimo, że sami nauczyciele niezbyt chętnie podejmowali się realizacji zajęć ruchowych przy muzyce, to aktywność i zainteresowanie nimi uczniów ocenili wysoko.
6. Większość nauczycieli realizując proces wychowania fizycznego korzysta z koleżeńskiej

- pomocy innych nauczycieli w prowadzeniu lekcji. Głównym problemem większości mężczyzn uczących na wszystkich szczeblach edukacji są formy muzyczno-ruchowe.
7. W lekcjach wychowania fizycznego dominowały metody odtwórcze, raczej klasyczne, nierzadko schematyczne formy i środki dydaktyczne, w mniejszym zaś stopniu metody twórcze i elementy nowatorstwa pedagogicznego.
  8. Wśród korzyści wynikających ze świadomego i aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej, nauczyciele dostrzegali przede wszystkim aspekt prozdrowotny i działania skupione wokół dbałości o ciało i zdrowie. Duże znaczenie w opinii respondentów ma również rozwój osobistej sprawności fizycznej oraz odkrycie i poznanie możliwości swojego ciała.
  9. Według nauczycieli podstawowym kryterium oceny z wychowania fizycznego powinna być postawa ucznia, drugim umiejętności, trzecim sprawność fizyczna.
  10. Mimo, że znaczna część respondentów popierała niektóre założenia nowej reformy programowej, większość nauczycieli preferowała pracę zgodnie z założeniami reformy z 1999 roku.
  11. Większość nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz tylko 14,3% ze szkół ponadgimnazjalnych pracuje zgodnie z programem uwzględniającym założenia nowej podstawy programowej z 2009 roku. Bardzo pozytywnie odnieśli się wuefiści do podziału treści programowych na obowiązkowe oraz do wyboru, przyznając, że umożliwi on uczniom wybór ulubionej dyscypliny, a przez to korzystnie wpłynie na proces kształcenia i wychowania fizycznego.
  4. Grabowski H. (1997), *Teoria fizycznej edukacji*. WSiP (wyd.1), Warszawa.
  5. Kosiba G., Szalewski J. (2010), *Intelektualizacja procesu wychowania fizycznego-elementy przygotowania uczniów do uczestnictwa w kulturze fizycznej*. W: B. Zawadzka (red.), *Uczestnictwo w kulturze fizycznej wyzwaniem naszych czasów*. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce, s. 277-283.
  6. Lech P. (1998), *Żal czwartej godziny*. *Lider* 3, 19.
  7. Maszczak T. (2007), *Edukacja fizyczna w nowej szkole*. Wydawnictwo AWF, Warszawa.
  8. Osiński W. (2011), *Teoria wychowania fizycznego*. AWF, Poznań.
  9. Pławińska L. (2004), *Przyczyny niechęci do uczestnictwa w lekcji wychowania fizycznego w opinii uczennic Zespołu Szkół Ogrodniczych w Szczecinie*. W: W. Siwiński, R.D. Tauber, E. Mucha-Szajek (red.), *Hotelarstwo, gastronomia, turystyka i rekreacja w procesie integracji europejskiej*. Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii. Poznań, s. 197-208.
  10. Sajda Z. (2001), *Wpływ czynności nauczyciela na kształtowanie osobowości dziewcząt w wieku dorastania poprzez taniec na lekcjach wychowania fizycznego*. *Lider* 3, s. 22-26.
  11. Siwka K., Napierała, M., Muszkieta R. (2013), *Taniec jako jedna z form realizacji nowej podstawy programowej z wychowania fizycznego w Zespole Szkół Gastronomicznych w Bydgoszczy*. W: R. Muszkieta, M. Cieślicka, M. Napierała, W. Żukow (red.), *Physical education in new system education. Wychowanie fizyczne w nowoczesnym systemie edukacji*. PTNKF, Bydgoszcz-Poznań, s. 214-258.
  12. Szeklicki R., Biernacki J. (2000), *Stosunek do lekcji wychowania fizycznego a aktywność fizyczna w czasie wolnym u dzieci i młodzieży w Polsce*. W: W. Osiński, R. Muszkieta (red.), *Wychowanie fizyczne i sport w badaniach naukowych*. AWF Poznań, s. 325-33.
  13. Tumiłowicz-Lesiuk D., Napierała M. (2013), *Zajęcia fakultatywne w wychowaniu fizycznym wprowadzone w ramach reformy programowej w 2009 roku w ocenie uczniów i nauczycieli wybranych gimnazjów*. W: R. Muszkieta, M. Cieślicka, M. Napierała, W. Żukow (red.), *Physical education in new system education Wychowanie fizyczne w nowoczesnym systemie edukacji*. PTNKF, Bydgoszcz-Poznań, s. 148-179.
  14. Zuchora K. (2009), *Nauczyciel i wartości z filozofii kultury fizycznej i pedagogiki sportu*. AWF Józefa Piłsudskiego, Spółka Wydawnicza Heliodor, Warszawa.

Literatura:

1. Bergier B., Flisiak A., Flisiak M. (2012), *Lekcje wychowania fizycznego z dziewczętami bialskich szkół*. *Polish Journal of Sport and Tourism Sport i Turystyka*. Vol. 19 No.2, 141-150.
2. Bergier B., Kapusta K. (2010), *Dancing as a form of recreation and health promotion of high school students*. W: B. Bergier (red.), *Physical activity in disease prevention and health promotion*. Pope John II University in Biała Podlaska Institute of Health, Biała Podlaska s. 45-59.
3. Frołowicz T. (2010), *Reforma wychowania fizycznego i zdrowotnego-szanse i zagrożenia*. W: T. Lisicki (red.), *Zdrowie-Kultura Zdrowotna-Edukacja Perspektywa społeczna i humanistyczna*. AWF i S, Gdańsk, s. 89-93.